

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 8 K
pol leta 4 "
četrt leta 2 "
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštne 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravišтво Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštne.

Leto se bliža koncu!
Pošljite nemudoma zaostalo naročnino, ker moramo poravnati v tiskarni svoje račune! — Ali ste že listu pridobili novega naročnika? Ako še ne, storite to takoj, najpozneje pa z novim letom! Pomagajmo si sami, ker nam drugi nečejo!

Politiške pravice učiteljstva in „Slovenec“.

Kakor mladino tako tudi kmeterajši uvajamo v stranko nego v kulturo. Seljaka političko prej buditi nego ga kulturno obraziti, je opasno poenostavljanje in demagogija. Umevno in opravičljivo je le v izrednih, nenormalnih razmerah.
Dr. Fr. Ilešič: „Kultura in politika“

S tem je že označeno naše stališče, ki ga zavzemamo glede vzgojnega stališča med narodom. Menimo, da se demagoštva učiteljstvu ravno ne more očitati in bodisi to z ozirom na njega podrobno osebno delo, bodisi to z ozirom na njega liste, bodisi to z ozirom na splošno stanovsko in narodno delovanje. In če učitelj deluje in dosega uspehe na kulturnem polju naroda, si s tem utrdi svoje socialno stališče med narodom in zadobi tako tudi politički vpliv med ljudstvom, potem se vzdignejo ravno člani S. L. S. in prično z najpogostejšimi sredstvi rovat zoper takega učitelja, potem so ravno člani klerikalne stranke, ki s skrajno demagogijo nastopajo pri ljudstvu, blatijo učiteljstvo po shodih in hujkajo ljudstvo zoper šolo in učiteljski stan po svojih blatnih časopisih.

Zakaj, — to je lahko umevno, ker delovanje učiteljstva ni prenašeno, a je sigurno in je tudi pravilno, ker si učiteljstvo zida svoje političko stališče na podlagi kulture, ne pa kakor klerikalizem sploh — z demagogijo.

Koliko političkih pravic pripuša klerikalizmu učiteljstvu pri nas, se vidi že iz tega, da se hujka ljudstvo že zoper kulturno delo učiteljstva, ker se samo oddaleč boji, da si učiteljstvo ne pribori svojih političkih pravic.

Pač smešno postaja laskavo in prijateljsko stališče, ki ga zavzema „Slovenec“ (štev. 271.), boječ se, da dr. Tavčar ne napravi politički atentat na pravice učiteljstva. Z dr. Tavčarjevo izjavo bi radikalni klerikalci oprali svojo kožo, da preslepe učiteljstvo.

Naj bodo uverjeni klerikalci, da ni učiteljstvo toliko zaslepljeno, da bi ne znalo ločiti mnenja političkih voditeljev od načel strank in da se samo zaveda svojih pravic.

Smešno so besede „Slovenca“ o zasebnem življenju učiteljstva: „V svojem zasebnem življenju pa živa uradnik popolne državljanske pravice, ki jih sme tudi izvrševati v mejah dostojnosti in poštenosti, da se iz njegovega nastopa vidi, da ima v svojem političnem delovanju res pred očmi splošni blagor družbe, od katere ima svojo existenco in je dolžan z

vsemi svojimi močmi delovati za njen pro-speh.“

Ni li po tej izjavi učitelj upravičen nastopati tudi političko, tudi na shodih, da brani svoj stan, da brani sebe, da brani šolo? In kje je tedaj to klerikalno načelo, ker se gode slučaj, da če nastopa učitelj in javno brani sebe, stan in šolo pred gnusnim hujkanjem klerikalizma — se ga disciplinira tako ali tako!

Hinavei vi; mari ste že pozabili na korupcijo, ki ste jo započeli ob pričetku svojega zavladaanja? Ravno učiteljstvo pokaže lahko klerikalizmu grda dejanja tega nasilja!

In od kje ta „Slovenčeva“ fraza: „politiška svoboda“, ko vendar klerikalci pri nas niti ne morejo govoriti o kaki politični svobodi, ki jo dajejo učiteljstvu, ko je vendar vse delovanje klerikalizma samo stremljenje, zadušiti vsako političko in kulturno svobodo. Edinole, če je že skrajna in neizogibna sila, jo dopušča.

Ne da se vezati učiteljstvo pri svojem stanovskem in kulturnem delovanju ne na interese te, ne one stranke; ne na mnenje tega, ne onega političkega voditelja, ker ono se združuje v stanovski organizaciji pod praporom splošne naprednosti in najsibodi posameznik pripadnik te ali one napredne političke stranke. Pri svojem stanovskem in kulturnem narodnem delovanju si ne da učiteljstvo vplivati od nikogar izven organizacije in niso zanj mero-dajne izjave političkih voditeljev. Sicer pa, saj tu ni združeno in zastopano učiteljstvo samo ene dežele, torej tudi ne enega voditelja!

Ne branimo tu nikogar, ker smo in ostanemo kot stanovska organizacija neodvisni od političkih strank in voditeljev; da pa pri tem dopuščamo posamezniku kot zasebniku zasebno političko svobodo, ki mu jo daje državljanska pravica, ker smo si v svesti, da ni v srcu učiteljstva tako zajeden fanatizem in politička strast, da bi imelo to vpliv na njega stanovsko in kulturno delovanje — kakor se to dogaja pri naših klerikalnih gospodarjih, kjer se po prepričanju prosilca ocenjuje sposobnosti in zmoglosti!

Sicer so pa tu prav na mestu besede slavnega pedagoga Diesterwega, ki se v tem z njim popolnoma strinjamo, ko pravi: „... Keiner ist wirklich und in Wahrheit ein Lehrer, dessen Interesse nicht von den Zuständen und Tätigkeiten auf dem politischen und sozialen Gebiete gefesselt wird. Also wir fordern vom Lehrer ein lebendiges, lebhaftes Interesse für jene Dinge, jedoch mit der Beschränkung, daß es seine pädagogische Wirksamkeit nicht beeinträchtigt... Schande und Schmach über den Lehrer, wenn er sich an den großen Angelegenheiten seiner Nation und den wichtigen Angelegenheiten seines Heimatlandes nicht beteiligt!“

Če bi ne poznali dosedanjega stališča „Slovenca“ v tem oziru, bi mu sedaj verjeli! Dixi.

Dr. Laginja na avdienci pri cesarju.

Povedali smo že v svojem listu, da sta obljubovala dr. Laginja in dr. Trinajstić ob

sklepanju kompromisnega volilnega in deželnega reda, da pridobita Slovanom v Istri pravice posebno na polju šolstva. Povedali smo tudi, da po enoletnem obstanku deželnega zbora, izvoljenega po novem volilniku, ni nobenih pridobitev.

Mi se nočemo hvaliti, da je ravno to ganilo dr. Laginjo, da se je podal v avdienco k cesarju, vendar pa objavljamo, da se je pritožil tudi dr. Laginja o pomanjkanju slovenskega šolstva v Istri in s tem je potrdil tudi on našo prej navedeno trditev.

Priznavamo, da so se deželni poslanci mnogo trudili, da zadobe slovenskemu narodu v Istri več enakopravnosti, a vendar moramo omeniti, da sta se dr. Laginja in dr. Trinajstić prenašala ob sklepu kompromisnega deželnega reda; zakaj preden se je sprejel ta deželni red, je bilo potrebno odpraviti vse one cikle, ki zdaj zadržujejo delovanje deželnega zbora. Posebno se je bilo treba zagotoviti zaradi šolstva, ker to, da imajo naši poslanci pravico zaustaviti zborovanje, ni še dovoljna garancija. Italijani imajo še preveč ljudskih šol, iz deželnega zaloga se jim vzdržuje realni gimnazij, licej, kmetijski zavodi, podpira se gimnazij in podpira se zloglasna Lega nazionale, da ložje vzne-verja svojemu narodu slovanske otroke v Istri. Pri takih razmerah malo briga Italijane, ako deželni zbor ne zboruje leta in leta! Briga pa Slované, ki trpe pomanjkanje na vsem in ki niso enakopravni z Italijani v drugem kakor v plačevanju deželnih davkov, s katerimi se jih zatira in izneverja svojemu narodu!

Vemo, da nam poreče, kritikovati je lahko, a tudi vemo, da je rekel neki učitelj že ob posvetovanju o kompromisnem dež. redu, da ne more biti za ta red, ker je prepričanja, da na podlagi tega ne bodo Slovani na šolskem polju nič na boljem, in mi smo tudi pisali o tem v 14. štev. našega lista 1. 1908. Spinčić in Mandić sta mogoče upoštevala to izjavo in glasovala proti novemu deželnemu redu. Ako bi bili upoštevali to izjavo še drugi tačasni deželni poslanci, bi ne bi bilo treba ravno sedaj doktorju Laginji prositi prav glede šolstva na avdienci.

Kaj pomaga dr. Laginjeva prošnja? Šole vzdržuje država ali dežela. Istrski deželni zbor ne zboruje zato, da mu ni treba dovoliti stroškov za slovansko šolstvo, a državni zbor dovoljuje rajši stroške za ponemčevalnice v Primorju. Posamezna oseba, pa bodi še tako visoka, v tem oziru ne more nič, ako ima še boljše voljo. Dr. Laginje prošnja ostane torej brez-uspešna, le kvečemu bi lahko zalegla kot pesek v oči volilcem, česar pa dr. Laginja ne potrebuje.

Zaradi tega naj nihče ne misli, da hočemo mi grajati dr. Laginjo. Mi smo še hvaležni, ko vidimo, da se trudi, da bi zadobil slovenskemu narodu šol na katerisibodi pošten način, vendar moramo opomniti naše državne in deželne poslance, naj vedno pojmiyo, da so vlada in italijanski poslanci v zvezi in da jih gledajo uloviti, da se vrši pritisk še dalje na slovanski narod v Primorju. Dobro vedo, ako bi se dalo slovenskemu narodu priložnost, da se izobrazijo in razvije vse svoje moči, bi lahko odbil vsak pritisk, in zato so ravno edini v za-branjanju slovanskega šolstva.

„Zaveza avstr. jugoslov. učit. društev“ se je že 1905. leta, ko je zborovala v Pulju, zavzela za slovansko šolstvo v Istri in glasovala za sledeče resolucije:

I. slovensko in istrsko-hrvaško učiteljstvo, zbrano v Pulju na glavni skupščini „Zaveze avstr. jugosl. učit. društev“ protestuje proti nezakonitemu postopanju laško gospodovalne stranke glede ljudskega šolstva hrvaške in slovenske narodnosti v Istri;

II. zahteva od c. kr. vlade pravično uravnavo hrvaškega in slovenskega ljudskega kakor srednjega šolstva;

III. naroča vodstvu „Zaveze“, da poda slovanskim klubom avstrijskega državnega zbora jasno sliko vsega istrskega šolstva s prošnjo, da naj smatrajo to vprašanje kakor glavno točko slovanske vzajemnosti.

Ostalo je vse to glas vpijočega v puščavi, čeprav je „Zaveza“ storila svojo dolžnost.

Letos so se zavzela na iniciativo tržaškega učit. društva vsa primorska učit. društva in dosegla, da so vložile tudi nekatere občine deloma po državnih poslancih, deloma naravnost pri ministrstvu sledečo peticijo:

Po ljudskem štetju iz l. 1900. je na Primorskem 75.6546 ljudi, in sicer 30% Slovencev, 20% Hrvatov, 47% Italijanov in 3% Nemcev.

§ 19. državnega osnovnega zakona določuje, da se ima dati vsaki narodnosti priložnost izobraževati se v svojem materinem jeziku.

Medtem, ko obstoji na Primorskem za Italijane in Hrvate po ena državna srednja šola, imajo Nemci celo šest državnih srednjih šol; a v ožigled zgorej omenjenemu paragrafu ni v Primorju nobene državne srednje šole s slovenskim učnim jezikom.

Zaradi tega morajo slovenski dijaki po večini pohajati nemške srednje šole, kjer gotovo ne dobe priložnosti, da se dovoljno izobrazijo v materinem jeziku.

Ako je potreba za 3% nemškega prebivalstva šest držav. srednjih šol, je za 20% Hrvatov gotovo premalo le ena državna srednja šola, a Slovenci, ki jih je 30% imajo tudi pravico, izobraževati se v svojem materinem jeziku.

Da se še nadalje ne krši gori navedeni paragraf drž. osnovnega zakona, zahtevajo podpisani, naj se ustanove na vseh državnih šolah z neslovanskim učnim jezikom v Primorju vzporednice s slovenskim, oziroma v hrvaškem delu dežele s hrvaškim učnim jezikom.

* * *

Za to peticijo se je mnogo potrudilo „Slov. učit. društvo v Istri.“

Ali je pomagalo to ali kaj drugega, da so se naši državni poslanci ganili in zahtevali od vlade, da se ustreže tej skromni zahtevi, to je razburilo Italijane na Primorskem, in učiteljsko društvo „Lega del' insegnanti“ je sklicalo protestni shod v Trst 28. novembra t. l. Politiško društvo „Edinost“ je sklicalo tudi javen shod zaradi te zadeve ravno na isti dan v Narodni dom v Trstu.